

بررسی تفاسیر از حیث روش، به تفاسیر روایی ارجحیت خاصی می‌دهد

حجت‌الاسلام سیدرضا مؤدب در نشست «روش‌ها و شاخص‌های برداشت صحیح از قرآن» با بررسی اجمالی تفاسیر مهمی از علمای شیعه و سنی از قرن دوم تا معاصر، روش روایی را برترین روش برای نگارش تفاسیر دانست و تفاسیر البرهان و نورالثقلین را دو نمونه آن نام برد.

حجت‌الاسلام سیدرضا مؤدب در نشست «روش‌ها و شاخص‌های برداشت صحیح از قرآن» با بررسی اجمالی تفاسیر مهمی از علمای شیعه و سنی از قرن دوم تا معاصر، روش روایی را برترین روش برای نگارش تفاسیر دانست و تفاسیر البرهان و نورالثقلین را دو نمونه آن نام برد.

به گزارش خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، نشست «روش‌ها و شاخص‌های برداشت صحیح از قرآن» عصر امروز، هشتم مردادماه، به همت نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها در بخش دانشگاهی بیستمین نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم برگزار شد.

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدرضا مؤدب، مسئول انجمن قرآن پژوهی حوزه، در این نشست در جمع دانشجویان، تمامی مطالب خود را با محوریت یک اینفوگرافی از کتب تفسیری از قرن دوم هجری تا معاصر بیان کرد. این اینفوگرافی در هفته‌نامه حریم امام، شماره 14 به تاریخ چهارشنبه، 4 مرداد 91 به چاپ رسیده است. در این اینفوگرافی این امکان مهیا شده است که تقدم و تأخر کتب مهم تفسیری به خوبی مشخص باشد.

وی بیان کرد: در تاریخ اسلام تاکنون بیش از دو هزار کتاب تفسیری به نگارش درآمده است که اکثر این تفاسیر توسط اهل سنت نوشته شده‌اند. تعدادی از این دو هزار تفاسیر کامل هستند و تعدادی در حد چند جزء هستند که آنها نیز در جمع این تفاسیر به شمارش درمی‌آیند. مهمترین اثر تفسیری اهل سنت به زمخشری، قرن چهارم و پنجم تعلق دارد که به دلیل همسایگی وی با خانه خدا طی سالیان متمادی به تفسیر جارالله معروف شده است. اما آیا این مفسر از روشی درست در تفسیر استفاده کرده است. بسیاری از علماء روش کار او را قبول ندارند.

این مدرس حوزه افزود: بسیاری از مفسران حتی آیات عظام علامه طباطبایی، جوادی آملی و مکارم شیرازی در تفاسیر خود در مواردی از تفسیر زمخشری استفاده کرده‌اند و نام برده‌اند. پس اگر هم روش تفسیری مفسری مورد قبول نیست، دلیلی نخواهد بود برای آنکه هیچ‌گاه نامی از او برده نشود.

حجت‌الاسلام مؤدب در ادامه این اینفوگرافی تفاسیر به بررسی تفاسیر ابوالفتوح رازی و فخررازی پرداخت و بیان کرد: از نظر تاریخی ابوالفتوح مقدم بر فخر رازی است. برخی معتقد بر تأثیرپذیری فخررازی از ابوالفتوح هستند. ابوالفتوح از علمای بزرگ شیعه است. و هیچ‌گاه با روش شك و سؤال در تفسیرش پیش نرفته است. زادگاه او شهرری است و مدفنش در جوار حرم محدث بزرگ شیعه عبدالعظیم الحسنی(ع) است.

مسئول انجمن قرآن پژوهی حوزه افزود: فخر و ابوالفتوح هر دو به قرن ششم هجری تعلق دارند اما روش آن‌ها متفاوت بوده است. فخر را امام مشکین نامیده‌اند. وی به هر آیه‌ای که رسیده‌است شکاکانه پیش رفته و حول هر آیه چندین و چند پرسش مطرح کرده است. یکی از نمونه‌های آن پرسش‌هایی است که درباره آیه «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ» (55/مائده) مطرح کرده است. آیا روش پرسشی فخر رازی که از اهل تسنن بوده است مناسب است؟ شك خوب گذرگاهی است اما بد توقف‌گاهی خواهد بود. اگر در شك ماندی و به سراغ تحقیق و پژوهش نرفتی، این روش بسیار بد است.

حجت‌الاسلام مؤدب عنوان کرد: مرحوم آیت‌الله معرفت، معتقد بود که توفیقات فخر رازی به دلیل تفسیر مفسر شیعه ابوالفتوح رازی است. لذا برما است که تفسیر ابوالفتوح را بیشتر بشناسیم. بسیاری از دانشجویان مطالعات قرآنی، با تفسیر فخر رازی آشنا تر هستند تا با تفسیر ابوالفتوح در حالی که تفسیر ابوالفتوح رازی اولین تفسیر به زبان فارسی (فارسی دری) است.

در ادامه این نشست و در بررسی این اینفوگرافی، تفسیر راغب اصفهانی مطرح شد، مؤدب تصریح کرد: غالباً راغب را به عنوان صاحب لغات می‌شناسند در حالی که او تفسیر نیز داشته است. بسیاری بر شیعه بودن وی تأکید دارند و حتی به اثبات رسانده‌اند. روش تفسیری راغب اصفهانی بر روی استفاده از لغات گذاشته است.

وی بیان کرد: راغب اصفهانی در لغت‌یابی قرآن چه کار کرده است؟ این پرسش را اینگونه پاسخ می‌دهیم که قرآن کریم دارای 6236 آیه است. حدود 72 هزار لغت دارد با حذف تکراری‌ها از این رقم، اصلش 10 هزار لغت خواهد شد که ریشه این لغات از کمتر از دو هزار لغت است. راغب اصفهانی هنرش این است که ریشه اصلی لغات را بدون تکرار، به ترتیب الفباء بررسی کرده است.

مؤدب اظهار کرد: راغب اصفهانی هر لغت را با توجه به زمان اولین کاربردش بررسی کرده است. به طور نمونه در بررسی کلمه «اِثْم» می‌گوید که اِثْم 40 بار در قرآن کریم تکرار شده است. اِثْم در اکثر ترجمه‌های فعلی و گذشته به معنی گناه آمده است. اما آیا واقعا به معنی گناه است؟ راغب اصفهانی اِثْم را ریشه‌یابی می‌کند. عرب زمانی که شتری را می‌دید که به دلیل خستگی و یا حرکت آرام و یا بیماری از قافله عقب افتاده است، اِثْم می‌نامد. «؛ولا تعاونوا علی الاثم والعدوان واتقوا الله ان الله شدید العقاب» اما چرا خداوند برای انسان از این تشبیه حیوانی استفاده می‌کند.

مسئول انجمن قرآن پژوهی حوزه بیان کرد: روش راغب در این ریشه‌یابی، روشی دقیق و زیباست. او اِثْم را گناه انسان می‌داند که این گناهان حرکت او را به سوی پروردگار جهانیان کند می‌کند.

مؤدب در ادامه اینفوگرافی خود به دو تفسیر روایی رسید، وی تفسیر روایی را بهترین تفسیر دانست و تفسیر عروسی حویزی یعنی نورالثقلین و تفسیر سیدهاشم بحرانی با عنوان البرهان فی تفسیر القرآن که هر دو متعلق به قرن 11 هجری است و به زبان عربی نگاشته شده است را نمونه‌ای از بهترین تفاسیر روایی دانست و روش تفسیری آن‌ها را ستود.

وی افزود: کل روایات شیعه از تمام 14 معصوم(ع) که به دست ما رسیده است، حدود 40 هزار تا 50 هزار حدیث است. از این میزان 14 تا 15 هزار آن یعنی یک سوم آن روایات تفسیری است. حویزی و بحرانی کار بزرگی انجام دادند که قابل ستودن است؛ اینکه تمامی روایات تفسیری را جمع‌آوری کردند که شاید اگر آن جمع نمی‌کردند به دست ما نمی‌رسید. این دو در ابتدا روایات حول هر آیه را جمع‌آوری کردند و بعد به دسته‌بندی آن پرداختند.

این استاد حوزه ادامه داد: تفسیری روایی نامیده می‌شود که شاخصه آن روایات معصومین باشد. یعنی وقتی تفسیر را باز کنید فقط و فقط روایات ببینید. تفسیر المیزان دارای روایات بسیاری است اما تفسیر روایی نامیده نمی‌شود چرا که در آن تفسیر عقلی و قرآن به قرآن و حتی عرفانی مشاهده می‌شود.

حجت‌الاسلام مودب در پایان بهترین روش را روش روایی نامید و اظهار کرد: البته این دو مفسر در جاهایی نیز دچار اشتباه شده‌اند؛ در مواردی روایاتی را به غلط دور آیه‌ای جمع کرده‌اند که به آن مرتبط نمی‌شود اما روش آن‌ها بسیار صحیح بوده است. آیت‌الله معرفت می‌گویند که برخی از نکات تفسیری در روایات آمده است که ره‌گشا است. چرا روایات تفسیری ره‌گشا است، مثالی می‌زنم در آیه شریفه «؛وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُوفٌ بِالْعِبَادِ» (بقره/207) روایات زیادی برای تفسیر آن آمده است که اگر این تفاسیر نبود، از کدام لغات آن می‌توانستیم منظور آن یعنی لیلۃ‌المبیت پی برد. برخی از مفسران اهل سنت به جای اینکه منظور این آیه را حضرت علی(ع) بدانند افراد دیگری نامیده‌اند.

یادآور می‌شود، بخش دانشگاهی نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم از 26 تیر تا 25 مرداد هر روز با دو نشست تخصصی قبل و بعد از افطار پذیرای علاقه‌مندان است.